

НИКОЛА ЖИВАНОВИЋ

ПРИЧИЦЕ

ПРЕПОРУКА ЗА ПОСАО

Дешава ми се да седим са неким човеком који хоће да ме запо-сли или да ми да неки новац који сам од њега тражио у зајам, или са неким угледним професором који је спреман да ми да препоруку. Седимо у кафићу, љубазно разговарамо, мој саговорник нам наручује пиће и наједном почиње да ми зуји у ушима и помислим: „Како би било да га ударим?” Не да га ударим онако у шали, него право у нос или да га звекнем тако да падне са столице.

И баш тада ми мој саговорник додаје пиће и са осмехом почиње да ми прича свој план како ћу се запослити и шта ћу радити, а ја помислим: „Како би било да га сада лепо одаламим у лабрњу?” Замишљам келнере како притрчавају да нас раздвоје, мог доскорашњег пријатеља коме кржаве слине цуре из носа, полицију која ускоро долази и помишљам: „Како би било да га сада, мамицу му његову, онако мушки ударим?” Келнере у паници, крв, полицију, све је то лако замислити, али мене занима како изгледа поглед мог доскорашњег пријатеља. Шта у њему преовладава? Изненађење? Бес? Страх? Или можда свест да се то тако морало догодити и да је очекивао да се тако нешто догоди?

Више пута у животу сам тако некеме изненада завалио песницу у нос, али то су били људи који су према мени осећали исту дозу антипатије коју сам ја осећао према њима. Међутим, мржња и непријатељство почињали су тек пошто бих им завалио песницу у зубе.

Ако пак седим са особом и међу нама влада само међусобно поштовање, наклоност, пријатељство или штагод слично томе, хоће ли тај мој изненадни ударац у центар његовог лица изазвати

једнаку мржњу и непријатељство као у случају мојих „природних непријатеља“? Ни тада мржњу и бес није изазвала антипатија већ ударац у нос, тако да између те две ствари не би требало да буде разлике. Једино што је у случају људи који су ми били антипатични тај ударац у нос био последица антипатије, а у случају ових других последица наклоности и поштовања.

Све почиње тако што чујем зујање у ушима и упитам се: „Како би било да му сатерам песницу у носину?“ Не кажем да се то икада догодило, али кад год седим са особом са којом делим само узајамну наклоност, не могу да мислим ни о чему другоме осим како да му расцопам носину. Уопште не слушах свога саговорника и само мислим на то како устајем и без речи га ударам у нос. Тешко је замислити такву сцену, али управо зато она у мени изазива толику знатижељу. Помислим овако: „Ево овога човека – успешан је, цени ме, на неки начин и воли, са моје стране има само најискреније поштовање и пријатељску наклоност. И како би сада било да га лепо звакнем у нос да све звезде види?“

Има дана када ми се чини да нећу моћи још дуго да опстанем у овом свету ако не добијем одговор на то питање. Многи антипатични ликови, пошто бих им расцепио нос песницом својом реакцијом, постали би достојни поштовања. На неки начин сам их и заволео. Када би песницу у нос добила нека особа која према мени гаји наклоност а ја према њој осећам најдубље поштовање, да ли би се и она понашала исто? Или би можда цвилела на поду, заклањала главу, скупљала зубе, вадила папирне марамнице и проверавала јесу ли јој наочаре читаве?

Не знам. Ако би били љигави, не бих могао да им помогнем. Изгубио бих свако поштовање. Зато их, ма колико ми јако зујало у ушима, не ударам. И то је мој израз највеће наклоности и поштовања.

КЕКС И МЛЕКО

Свакога јутра мајка покуца на врата моје собе. Мада јој никада још нисам отворио знам да у руци носи послужавник са кексом и млеком. Врата су увек закључана. Када чујем кораке заустављам дисање не би ли помислила да је соба празна. Мајка куцне на врата и постоји неколико тренутака. Онда крене низ степенице и најзад могу да одахнем.

Мајка је упорна и свакога јутра покушава да ми донесе кекс и млеко, мада јој то никада није пошло за руком. Једноставно закључам врата и правим се да ме нема. Упркос томе, страх да ћу једном бити неопрезан и заборавити да закључам врата не да ми мира. Кад год чујем кораке упитам се јесам ли синоћ закључао врата. У том тренутку је већ касно да проверавам браву јер би мајка то чула и отуда знала да соба није празна. Једног од ових дана ћу наместити резу тако да једним погледом могу да утврдим да ли је реза намакнута. Аха, помишљате, али онда ће мајка знати да сам у соби пошто су врата затворена са унутрашње стране. Грешите! Мајка никада не покушава да отвори врата. Само једанпут куцне и пошто не добије никакав одговор, спусти се низ степенице са кексом и млеком.

Упорност моје мајке не да ми мира. Ноћу ми је тешко да заспим јер знам да ће она ујутру доћи да ми донесе кекс и млеко, куцнути у врата и отићи низ степенице. До касно се преврћем по кревету. Почео сам да пијем пилуле против несанице али не помажу. Будим се на најмањи шум из ходника, мислећи да је то моја мајка која ми доноси кекс и млеко. Да бих умирио свој страх почео сам да држим прозор отвореним. Уколико би мајка којим случајем (мада се то не може догодити, али мој страх ми не да мира) једном заиста покушала да уђе у моју собу а ја баш тада заборавио да закључам врата, могао бих да искочим кроз прозор у безбедну смрт. Због отвореног прозора често сам болестан. Стално ме мучи кијавица или главобоља, а неретко имам и запаљење плућа. Упркос томе редовно одлазим на посао.

Радим на траци. Завршио сам факултет као најбољи у генерацији али нисам желео да се бавим тиме, тако радим на траци. Тај посао ми је нашао пријатељ који је рекао да је то једино где има слободних места али мисли да је и тај посао предobar за мене пошто сам неспособан за било шта.

Радно време траје осам сати плус два сата обавезног прековременог рада. До посла ми треба сат времена и исто толико назад. Укупно дванаест сати проводим на послу и на путу до и од њега.

Волим свој посао. Шеф ми да цртеж дела неке машине и на мени је да проверим да ли делови који пролазе на траци одговарају цртежу. Трудим се да вредно обављам свој посао али шеф ми говори да сам неспособан. Прошлог месеца ми је смањио плату. Плата је тридесет хиљада али ја добијам свега двадесет. Нисам направио никакву грешку, никада нисам каснио, нити сам превише спор. Шеф једноставно каже да ми је смањио плату зато што сам неспособан.

Пре неки дан сам помислио да би можда требало да кажем шефу да је то отуда што моја мајка свакога јутра долази да ми донесе кекс и млеко али нисам имао храбрости. Не бих да се замерам шефу. И двадесет хиљада ми је довољно. Нигде не идем, немам девојку, немам пријатеље, немам чак ни неко интересовање. Једино што одлазим на посао.

Када се мајчини кораци утишају, облачим се и силазим на до ручак. Сви су већ тамо, отац, мајка и брат. Обично једемо јаја са сланином или качамак. Мој отац и брат увек разговарају о аутомобилима. То је све што њих занима. Мајка и ја ћутимо. Никада још нисмо повели разговор о томе како она мени свакога јутра доноси кекс и млеко. Само седимо и једемо без речи. Отац нас понекад погледа, једно па друго, као да хоће да каже: „Престаните вас двоје.”

Уопште не знам чему служе делови чију исправност проверавам. Није ми познато ни ком апарату припадају нити како функционишу. Могуће је чак да не припадају ниједном апарату већ да пролазе ту на траци да се не би окретала у празно.

Када се вратим с посла обично сам толико уморан да бих одмах заспао. Скинем се, истуширам и легнем. Онда се сетим да ће ујутру моја мајка закуцати на врата и донети ми кекс и млеко. Помислим понекад да је требало ормар да преместим испред врата. Тако бих био нешто сигурнији. Када би моја мајка умрла не бих морао да се бојим. Често размишљам о томе. Можда бих онда могао наћи пријатеље, девојку, можда се запослио негде са дипломом. Упркос томе, а тако ће изгледа заувек и остати пошто је здравље моје мајке далеко боље од мог, моја мајка свакога јутра долази до мојих врата да ми донесе кекс и млеко.

МОЈ ОТАЦ ЈЕ УВЕК БЕЖАО

Изведе ме у луна парк, покачи се тамо са неким и следеће што видим је како мој отац трчи преко парка док му се обриси не изгубе у тмини. Остајем сам, окружен рингишпилима ролерко-стерима, кућом страве, клоновима и ко зна чим, држећи у руци шећерну вуну која ми се лепи за прсте. Неко време га чекам, уплашен, сам улепљен шећером. А онда после сат времена долази моја мајка аутомобилом и ставља ме да седнем на задње седиште.

Када одемо кући уопште не причамо о томе да је мој отац побегао и оставио ме самог. Обично он препоручи да гледамо неки филм и тако се заврши вече.

Једном смо били на мору без мајке. Никада нисам волео море. Тачније нисам волео плажу. На плажи је сваки дан исти. На њу се долази ујутру а одлази касно увече. У међувремену се купамо и седимо на песку и то је све. Отац ми није дао да се дружим са другом децом пошто би онда он морао да се дружи са њиховим родитељима а то никако није желео.

Дружили смо се са једном породицом из хотела. Имали су ћерку мојих година. Са њима смо обично вечерали. На доручак и ручак смо ишли сами. За ручак смо добијали сладолед или воће. Мом оцу су се из некога разлога допадале посуде за сладолед тако да смо стално узимали сладолед. Онда је мој отац посуде стављао у торбу и ми бисмо излазили напоље правећи се да смо јели воће.

Једнога дана, не бисмо ли обогатили свакодневни досадни распоред, отац је предложио да се пријавимо на трку гумених чамаца отац и син. Победнику се додељивао пехар. Мој отац је волео пехаре, ваљда из истог разлога из ког је волео посуде за сладолед. Одлучио је да добије тај пехар. Посматрао је остале веслаче и закључио да нам је један пар – отац и син – највећа конкуренција. Пре него што је трка почела пробушио је њихов чамац. Тренутак касније, видео сам га како се губи у правцу густих четинара којима се плажа завршавала. Наредна два сата теглио сам ствари са плаже – душеке, маске, пераја, пешкире, и наш до тада већ пробушени чамац. С времена на време сам се освртао и надао се да ће ме отац сачекати иза некога угла, али не, морао сам да идем све до хотела. Тамо ме је сачекао у соби. Када је видео да је чамац пробушен, доbio сам батине.

Те вечери смо вечерали са породицом са којом смо иначе вечерали. И девојчица је питала мајку да ли можемо нас двоје мало да прошетамо. Видело се да је мој отац још увек био љут али ме је пустио. Кренули смо да шетамо по парку поред хотела али сам

јој убрзо предложио да одемо до моје собе. Рекао сам да желим нешто да јој покажем. Лице јој се зацрвенело. Покуцао сам на врата да проверим да се није мој отац којим случајем вратио. Није. Ушли смо тихо. Не палећи светла. Рекао сам је да седне на кревет а ја сам се завукао испод њега и почео нешто да тражим. Нервозно је лупкала ногама. Извукао сам испод кревета кесу са око десетак посуда за сладолед. Показао сам јој. Гледала је и није знала шта да каже. „Мој отац”, рекао сам јој, показујући посуде за сладолед.

ЧОВЕК КОЈИ НЕ ПРАШТА

Човек сам коме је потребно много и често праштати. То је прво што мораш да знаш о мени. Не можеш ми рећи да ме волиш док то не прихватиш. Не можеш ми рећи да ме волиш а да ми одмах затим кажеш да ми нећеш праштати. Или, још горе, да ми набројиш шта ми све нећеш опростити. Није важно то што ти „иначе” нешто не прашташ. Твоје „иначе” се не односи на мене пошто сам ја особа којој је потребно дуго и истрајно праштати. Не можеш да ми кажеш да ме волиш а да ми „ипак” нећеш праштати. Опраштање не треба да буде део тога што ме волиш па да тиме „ипак” ограничиш своју љубав. Опраштање је начин на који треба да ме волиш. Опраштање је једини начин на који је мене уопште могуће волети. Заправо мени и није потребна љубав ако она није у форми опраштања.

Верујем у љубав на први пуглед. Не из неких романтичних разлога. Једноставно немам времена да чекам да те заволим и да ти мене заволиш. Чим ме видиш треба да помислиш ево човека коме треба праштати, а ја кад видим тебе треба да помислим ево особе која ће ми све опростити. Уместо да ми кажеш да ме волиш, нека твоја прва изјава љубави гласи „опраштам ти”. Тада ћу схватити да ме заиста волиш и да те ја не волим без разлога. И онда ћемо се разумети

То, међутим, не треба да значи да треба да очекујеш да ћу ја опраштати теби. Ја чак и не знам да опростим. Замераћу ти за сваку ситницу. Узећу велику дебелу свеску и свакога дана, од првог дана нашег познанства, уписивати у њу све оно што ти никада нећу опростити. И мада ћу се правити да не примећујем твоје телесне и интелектуалне недостатке, говорне мане, погрешан акценат, граматичке омашке, високу фреквентност неких непотребних речи, све ће то пажљиво бити пописано у тој свесци не бих ли га искористо у тренутку када код тебе осетим посебну рањивост. Направићу подробну анатомију твог мисаоног система. Рђавост твог укуса ћу ти свакодневно натурати на нос. Смејати се начину на који покушаваш да ми опишеш најједноставније догађаје. Цитирати твоје глупости. Када смо сами, али и у друштву. Ако имаш некаквих уметничких склоности, посебно за писањем, посадићу те на крила и рећи ћу ти да ми читаш своје песме. За то време ћу незаинтересовано гледати по угловима собе док ти очајнички покушаваш да ми привучеш пажњу. Уживаћу ако чујем пригушени јечај у твојој читању. То ће трајати све док не заклопиш свеску и не погледаш ме уплаканим очима. Онда ћу ти поставити неко банално питање и скренути тему.

Сутрадан, када будемо седели за ручком, узећу шерпу и ставити је на сто. Уместо подметача ћу користити твоје песме. И ти ћеш морати то да ми опростиш.

Што се тиче твојих пријатеља, они ће бити на вечном удару мог поганог језика. Ко год да ти дође у кућу, мајка, сестра, друга-рица, проћи ћу кроз собу у незакопчаном баде мантилу и севнути гузовима.

Ако изађем из клозета, и оставим баре, то не значи да сам пишао изван шоље већ да сам грешком укључио туш када сам пуштао воду за пиш-инспирацију.

И мораш све то да ми прашташ. Ја од тебе желим савршенство. А савршенству се не прашта ништа.

ПРИМЕДБА О УМЕТНОСТИ

„Зашто не одеш у кич”, питам најозбиљније Марка сликара. Већ месецима се жали како нема пара и како му се слике слабо продају.

„На шта мислиш?” пита ме Марко.

„Па треба да одеш у кич. Те твоје слике превише личе на уметност. Купце то одбија.”

„Ја сликам како удем и волим”, рекао је Марко.

„Ма не мораш ништа да мењаш на сликама, само их мало више пласирај као кич. Подвали муштеријама.

„Како то?”

„Рецимо, имаш на две станице одавде радњу у којој штампају фотографије на шољама и мајицама. За неку сићу. Иди да ти наштампају те твоје слике по шољама и када се неко буде распитивао за слику, понуди му и шољу уз њу.”

„То је најглупљи предлог који сам чуо.”

„Зашто? Ако неко узме шољу биће му глупо да нема и слику са те шоље. Или ако купи само шољу па му сви кажу како је лепа шоља а он каже да је рађена по једној слици, онда се можда и врати да би купио слику пошто се шоља свима свидела.”

„Ма ти си луд.”

„Озбиљно ти кажем. Ето, једна жена је правила минђуше са мојим песмама. Не зезам се. Минђуше. И када нека девојка жели да намами момка да је пољуби у врат она стави те минђуше, момак примети да на њима нешто пише и сагне се да прочита, и то је то.”

„Каква будалаштина. А шта ти имаш од тога?”

„Па поезија је некомерцијална. Али да сам глумац увек бих прихватио да глумим у рекламама за пиво или чипс. После тога, ма колико добро глумио, не бих могао да им из главе избацам пиво или чипс. Е то значи дати се кичу. Уметничко дело се не мења. Али људи који то гледају уопште нису свесни да гледају уметност.”

„Мислиш како кад слушаш Паваротија у *Боемима* и све време очекујеш да ће као Мими да му се обрати Селин Дион.”

„Управо тако. Све време те хвата језа да се тако нешто може десити.”

ДЕЧЈА ИГРА

Најсрећнији сам када нешто добијем – нове патике, играчку, штап за пецање и сл. Кад год нешто ново добијем идем својим другарима Жарку, Огњену и Вањи и показујем им шта сам добио. Заправо уопште се не радујем толико самом поклону колико се радујем томе што ћу га показати Жарку, Огњену и Вањи.

Никада им не показујем свима одједном. Ако добијем нове патике, рецимо, одем до Огњена и прво кришом погледам јесу ли Жарко или Вања ту. Ако јесу, вратим се кући и покушам касније. Ако би ме док сам, рецимо, кренуо да Вањи покажем нов рекет сва тројица срела на улици, бацио бих рекет у жбуње и правио се да сам дошао без ичега. Неколико пута се догодило да су открили да имам нешто ново и онда сам морао свима да им покажем истовремено. Тако три пута мање уживам у поклону. Понекад им уопште и не покажем поклон већ им само данима причам о њему. Тек касније, када почну да ме моле да им га покажем, одведем једног од њих код мене да га види. Онда он (обавезно у мом присуству) каже другој двојици да је поклон видео и почне да им прича какав је а ја се топим од среће. Тада кришом покажем и другоме. Онда он исприча оном трећем да је видео поклон и овај ме моли да га покажем и њему. Онда сву тројицу поведем код мене кући и покажем им поклон. Двојица која су поклон већ видела одушевљавају се као да га први пут виде да не би њихово одушевљавање заостало за одушевљавањем овог трећег који га сада први пут види и мојој срећи нема краја. Чини ми се да и ја први пут видим поклон па се одушевљавам као и они. Волео бих да имам више пријатеља па би игра дуже трајала.

Једном сам почео да се дружим са дечком по имену Браца који се доселио у наш крај. То сам прво рекао Вањи који се одушевио. Онда је упознао Брацу. После смо Вања и ја рекли Жарку и Огњену да се дружимо са Брацом па су се један по један упознали са њим. Сви су се одушевљавали осим Браце који је питао хоћемо ли нешто да се играмо. Онда сам се сетио да Браца није видео моје старе поклоне и да ће сада моћи да се одушевљава сваким од њих. Прво сам му показао фудбалску лопту коју сам добио за рођендан. Жарко и Огњен и Вања су почели да се одушевљавају чакајући да им се Браца придружи. Међутим, Браца је почео да шутира лопту и поделио нас је у тимове. Он и Жарко, Вања и ја. Није ни погледао штап за пецање који сам хтео да му покажем. Само је шутирао лопту и трчао тамо-овамо по травњаку а ми смо га гледали. Тада смо схватили да Браца није за наше друштво и престали смо да се дружимо са њим.